

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Vincentii Chartarii imagines deorum ... qui ab antiquis conlebantur

Cartari, Vincenzo

Moguntiae, 1687

De Apolline, phoebo quiet sol dicitur

[urn:nbn:de:bsz:31-341151](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-341151)

Ejus templum à Numa extructum, duas habuisse portas legimus; in cuius vestibulo Janus insigni in solio sedebat: Paltulcius atque Clusius ab aperiendis, claudendisve portis vocabatur: hæ belli portæ dicebantur: Quas Virgilius in VII. Æneid. ita describit.

*Sunt gemina belli portæ (sic nomine dicunt)
Religione sacra, & sevis formidine Martis:
Centum axes claudunt veltes æternaque ferri
Robora: nec custos absistit limine Janus.
Hæc, ubi certa sedet patribus sententia pugna,
Ipse quivernali trabica, cinctusque Gabino
Insignis referat stricentia lumina Consul:
Ipse vocat pugnas; Sequitur tum cætera pubes.*

Dum vero bellum duraret, portæ assidue patebant: quo absoluto statim clauderentur. Hoc à Numa institutum, à posteris sancte ac religiose semper servatum fuit, quemadmodum Plutarchus refert, Quare Janus pacem bellumque in manibus habere est dictus, ut de se apud Ovidium primo fast. prædicat, eum suorum Væstorum rationem reddit. Hujus rei licet multiplex possit esse causa; illa tamen mihi potissima videtur quod Jano cælum in-
tui, cum alii plerique, tum Marcus Tullius existimavit, quod, cum perenni motu in orbem torqueatur, siderum conjunctiones, varios inter ea aspectus ac comparationes efficit, quibus fit, ut inter Astrologos constat; alii ad alia sint propensi: Quamobrem vulgo dicitur, plurimas humanarum rerum, præsertim bellum atque pacem è cælo portendi. Itaque eo fortasse valvarum aperiendarum aut claudendarum ritus spectabat, qui in Jani Templo observabatur. Erant præterea in foro Romano duo Jani, ubi celebris erat mercatorum locus; nam argentarii ac numularii, cæterique hujusmodi in Janis nuncupatis suam artem exercere solebant: is enim primordiorum Deus putabatur, atque ideo Kalendis præerat, & Junonius dicebatur, quod omnium mensium ingressum teneret, ut etiam Juno Kalendis que sceneratores pecunias scænorum collocare solebant. Jani quoque arcus quadriformes ac pervii dicebantur qui in pompis triumphalibus per urbem ad Jani templi similitudinem excitabantur. Quare Suetonius de superbia fastuque Domitiani loquens, ita inquit; Janos arcusque cum quadrigis & insignibus triumphorum per regiones urbis exstruxit.

Imago s. a.

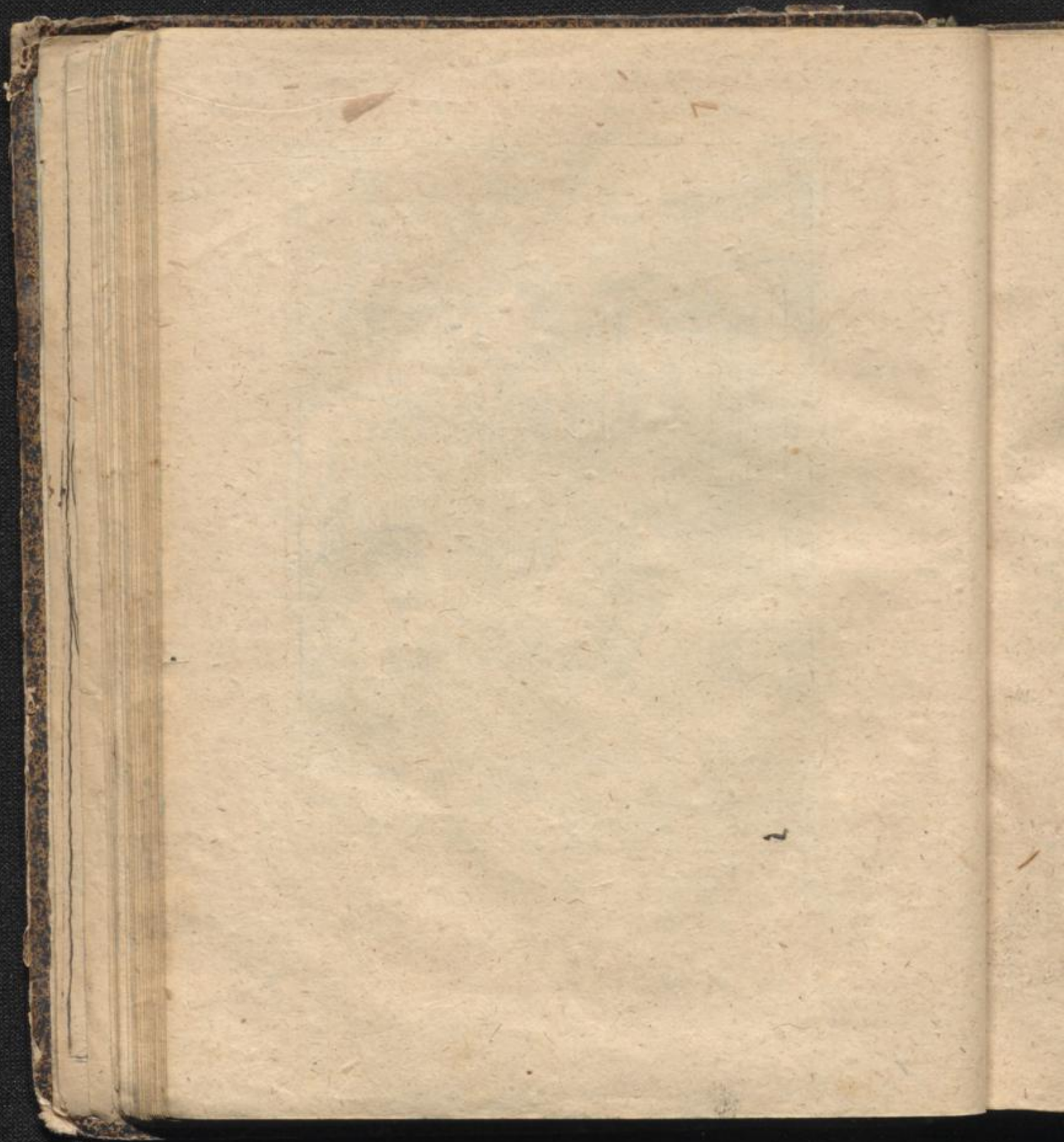
DE APOLLINE, PHOEBO QUI ET SOL DICITUR.

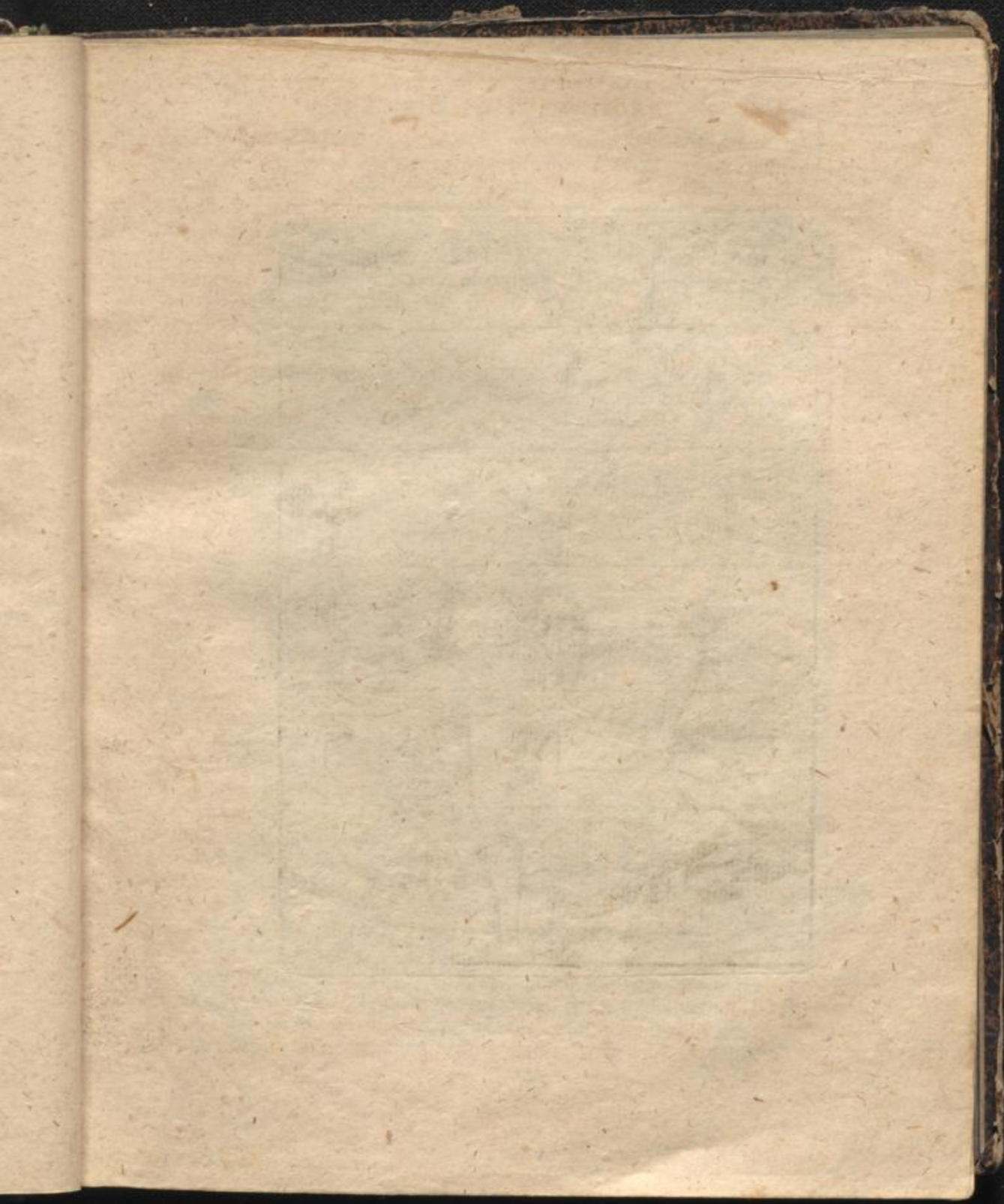
*Dii apud antiquos quo factis intro-
mitti.*

VARIE ac diversæ de rerum primordiis sententiæ apud antiquos e. a. terunt: nam alii aliud de universitatis hujus conditore ac de materia ex qua coagmentata esset, opinabantur: ideoque Poetæ, qui omnium primi de Diis scripserunt maximam eorum multitudi-

nera

nem sub variis fabularum involucris invexerunt. His diversas sapientum opinionones de rerum opifice primariaque earum materia adumbrantur; quare Elementa quatuor, Solem, Lunam, aliaque astra Deos diversis fictionibus innuerunt. Itaque eis templa, altaria, statuæ Gentium consecrabantur præterquam apud quosdam Assyrios, qui ut Lucianus scribit, licet eorum Deorum effigies susciperent qui sub aspectum non caderent: Soli tamen ac Lunæ nusquam non occurrentibus, nullam statuam ponendam asseverabant. Si enim ipsa per se feriant oculos, statim atque ad cælum suspicimus, quid opus est eorum simulacris, cum rem ipsam teneamus, Sed tamen Macrobius refert in quadam Assyriæ parte, ubi Sol atque Jupiter pro eodem colebantur, cum mundi animus esse crederentur, quoddam fuisse auratum simulacrum, idemque imberbe, quod protensa dextera aurigæ more flagellum, sinistra fulmen, spicasque gestaret: quæ Solis atque Jovis vim esse junctam significabant. Quia vero cæteris omnibus sideribus Sol virtute antecellere videtur, quam longe illustrius in hæc inferiora exferat; nonnulli ejus fuere sententiæ ut dicerent, reliquos Deos pro Apolline poni, prout is diverse suas vires demonstraverit. Propterea diversis eum simulacris effinxerunt, eundemque plurimis nominibus, inter se maxime differentibus appellarunt, non solum ii qui lingua discreparent, sed & quibus esset communis sermo; & inferius, data occasione dicemus. Græci enim Apollinem sive Phœbum vocaverunt, in quo eos Latini sunt imitati; Nam nullum apud nos proprium ejus nomen exstat præterquam Sol, quo nomine plerumque nos utemur. Hunc prisca juvenem imberbemque effinxerunt. Quare Alcæus suis Emblematis, cum juventam vellet exprimere, Apollinem & Bachum, induxit: iis enim inter Deos adolescentes esse præcipue contigit, de quibus Tibullus inquit.

Solis æterna est Phœbo Bachoque Juventa,

Nam decet intonsus crinis utrumque Deum.

Ex quo Dionisius Syracusarum Tyrannus, lepido dictorio sacrilegii excusandi ansam sumpsit. Cum ex Æsculapii statua auream barbam ad se avertit sibi absurdum videre dicens, patre existente imberbi filium tam promissam barbam habere: Æsculapium enim Apollinis filium ferunt. Flava cæsarie Apollinem ornant, quæ fulgentes Solis radios designat. Ejus adolescentia admonemur, ipsius virtutem, caloremque quo vitam rebus influit, semper eundem perseverare nunquamque inveterascere, aut aliquo pacto retundi. Sed de aliis quoque Diis dicitur, nunquam senescere. Itaque apud Homerum legimus, Hebem (quæ vox ætatis florem sonat primamque in genis lanuginem significat) pocula cætoris Diis ministrare, Jovi verò Ganimedem. Hæc autem juvenus ab antiquis colebatur: cui Romæ in citro maximo ædem Licinius Lucullus dum vir dedicavit quam voverat XVI.

D

annis

Imago 6. a.

Apollo semper juvenis.

Juventus Dea.

annis ante M. Livius Consul, quo die Astrubalem, exercitumque ejus cecidit, ut refert Livius. Hanc pulcherrimam adolescentulam vestibus varios colores referentibus ornatam, floreis sertis redimitam quemadmodum & Pomonam Romani effungebant. Græci ut eam exprimerent, me latet; nam Pausanias ei in quodam templo, quod in Corinthio agro in cupressorum luco ipsi erat dicatum, nullam positam esse statuam ait, idque quadam arcana de causa, quam ille proferre non est ausus, nec nos apud alios scriptores comperimus. Sed maximis eam veteres prosequerentur honoribus; nam qui ad ejus templum, tamquam ad asylum confugissent, poenas, quibus ob sua flagitia essent obnoxii, effugiebant; qui autem ex carceribus evasissent, compedes illuc apportabant, quas arboribus ibi consitis suspendebant.

Imago 7. a.
 Tenebat Apollo manibus lyram, ut suavissimum concentum ostenderet, quem cæli efficiunt, maximum in motu ordinem servantes; cujus ordinis Sol est causa, cum enim æronum sit medius, ex Platoniorum sententia, ut Macrobius refert, cunctis motus legem præscribit. Itaque unusquisque celeriter, tardeve movetur, pro ea quam sibi sol virtutem ingeneravit.

Apollo Lyram tenebat.
 Quia vero singulos cælos singulas habere musas, Platonici volunt, quas & Sirenes interdum appellant, quæ cum suavissime canant, cælorum concentum imitari videntur; ideo Apollo Musarum dux, cum eisque assidue versari dicitur. Quare quoddam templum, quemadmodum Pausanias testatur, utrisque est dedicatum. Initio tres tantum Musæ existimabantur; quarum nomina apud Græcos erant *Μελέτη Μνήμη, Ἄοιδῆ*, quæ apud nos Meditatio, Memoria, ac Cantus dici possunt. Sed Pierius Macedo, unde mons Pierius est dictus, novem esse Musas (sicut Pausanias scribit) decrevit, quibus ea nomina imposuit, quæ postea sunt vulgo recepta. Ab eo monte omnes Pierides, sicuti ab aliis locis aliter sunt nuncupatæ. Jovis ac Memoriae filia, itemque Poetæ & Musicæ præesse sunt creditæ; qui enim ingenio, ac memoria est præditus, facile in eo excellit, ad quod animum appulerit. Sed & qui præclara poemata facile peragit, propitias habere Musas dicitur. Musæ puellari, & Nympharum habitu induta finguntur, cum variis & diversis instrumentis, pro artium ratione, quibus præsunt; de quo inter Virgilii poemata non in-
Musarum imago.
 venustum habetur Epigramma, quod est hujusmodi;

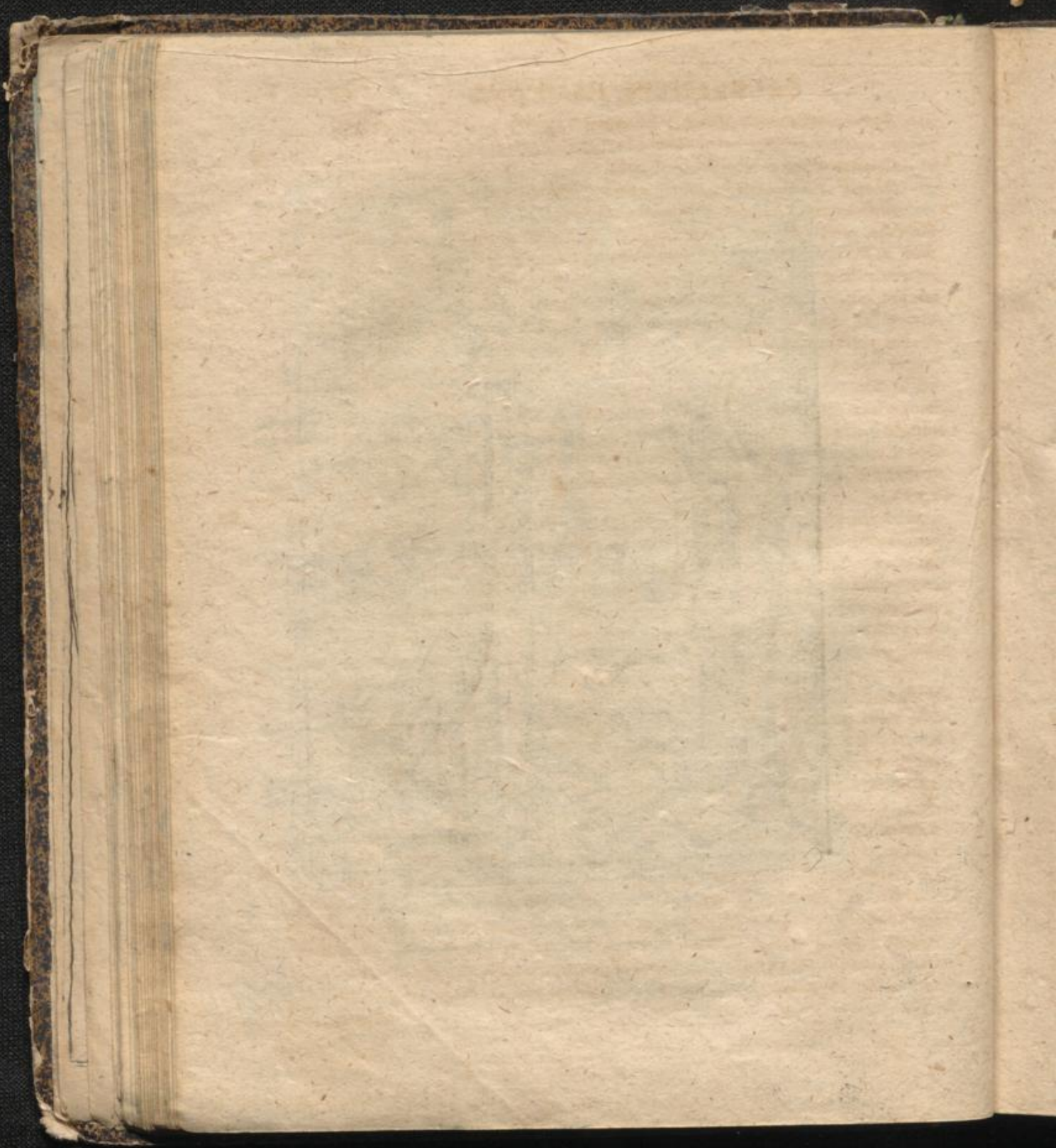
*Carmine Calliope, libris herasca mandat.
 Clio gesta canens, transactis tempora reddit.
 Dulciloquis calamas Euterpe statibus urget.
 Melpomene tragico proclamat mæsta boatu.
 Terpsichore affectus citharis movet, imperat, auget.
 Pleicta gerens Erato, saltat pede, carmine, vultu.*

Signat

os
&
f-
na
os
o-
is,
us
en-
en-
jus
um
que
ena
nt,
um
affi-
nias
r ;
Me-
ons
ibus
Pic-
cm-
ia est
præ-
llari,
ntis,
n in-
Signat

Sonat cuncta manu, loquitur, Polyhymnia gestis.

Vranie cæli motus scrutatur, & astra.

Comica lascivo gaudet sermone Thalia.

Mentis Apollinea vis has movet undique Musas,

In medio residens complectitur omnia Phæbus.

Coronabantur vero varic & florum, & frondium coronis: sed & interdum palma, propternominis similitudinem; quia scilicet Phœnices literas invenisse feruntur. Sed & coronas interdum gestare Musæ finguntur ex pennis versicoloribus, non modo propter Pieri filias, à se superatas, & in Picas convexas, sed etiam ob Sirenas devictas. Certe harum signa hodie quoque pervetusta Romæ visuntur, quæ pennam habent in vertice affixam; hæcque Sirenum esse creditur. Utque liberales artes (quas ἐγκύκλιον αὐτῶν vocant) inter se aptas ostenderent, ita ut alia ex alia per seriem quandam sequatur; earum inventrices Musas, mutuo inter se manibus junctas, in orbem choreas ducere effinxerunt, chorago existente Apolline, qui illud lumen adumbrat, quod hominis mentem collustrat, ut sapientiæ sacris initiari valeat. Medius autem locus Apollini cum alibi, tum in cælestibus globis est tributus: quæ enim is sua virtute, ac radiis pertinet: quare optimo jure cæli cor est nuncupatus: utque sciremus, ejus vim atque efficacitatem non solum ad cælos omnes, ac terras permanare, sed & ad penitissima inferorum loca pervenire: lyram ei addiderunt, quæ cælestis harmoniz, quoquo versus permeantis speciem præ se fert: clypeum quoque gestat, quod nostrum hoc hemisphærium, quod in clypei figuram est orbiculatum, representatur. Idem sagittas fert, quæ radiorum vicem subeunt: sicut enim illæ ex arcu emissæ maximo cum impetu illiduntur, ita & Solis radii ad abstrusissimos terræ recessus perveniunt, quos inferos locos vocamus. Hæc omnia ex Servio retulimus, qui se à Porphyrio mutuatum fatetur, ex ejus scilicet libro, qui Sol inscribitur. Nonnulli, Apollinem inferorum Deum appellatum, sagittasque in manibus habere dicunt; quod nimius Solis æstus magnopere mortales infestat; fere enim pestes, aliaque morborum genera affert. Sed quia Solis temperatus calor plurimum nobis affert commoditatis, dextera Gratiæ gestasse, sinistra arcum & sagittas Apollo fingitur; nam humorem exsiccando, quem assidue terra exhalat, salubre cælum ac purum reddit. Hoc Poetæ innuentes, commenti sunt, Apollinem sagittis Pythonem serpentem confecisse, qui ex terra, diluvii aquis nudata, exstitisse fertur. Python enim Græce putredinem sonat; nam terræ adhuc humidæ exhalatio in superna volubili impetu meando, atque inde sese, postquam calefacta est, instar serpentis mortiferi in inferiora revolvendo, omnia vi putredinis corrumpibat, quæ non nisi ex calore & humore generatur, ipsumque Solem densitate caliginis obtegendo, nebula videbatur quodammodo lunem ejus

*Musarum
corona.*

*Apollo cur in
medio.*

*Pytho ab A-
polline inter-
fectus.*

Lupi cur sub
tutela Apol-
linis.
Sol, cætera-
que stella ex
quo alantur.

Apollo Ly-
nius.

eximere sed divino radorum fervore tandem, velut sagittis incidentibus, extenuata, & exsiccata, interempti Pythonis ab Apolline fabulam fecit: quod etiam ex eo significatur, quod Lupi sub Apollinis tutela sunt; sicut enim lupi pecora rapiunt, ita ipse quoque humorem radiis absumit. Ideoque Sol, Luna, cæteraque stellæ ex humore, quem sursum terra atque mare emittunt, ali feruntur; ut Marcus Tullius in libro de Natura Deorum ex Cleanthis sententia testatur. Huc proculdubio Homerus spectavit, cum Jovem, cæterosque Deos apud Oceanum cœnatum profectos fingit. Lupus quoque ita oculorum acie pollet, ut & nocte cuncta cernat; ita & Sol cum exsistit, statim noctis tenebras dispellit. Quare Delphis in ejus templo aneus lupus visebatur; nam fabulantur poetæ, Latonam, à Jove gravidam, in eam belluam esse conversam, ne forte Juno, ubi id rescivisset, aliquid ei insidiarum pararet; ideoque lupam existentem, Apollinem peperisse. Aut sicuti apud Pausaniam in Phocicis legitur, quia hominem quemdam ajunt, sacram pecuniam, quam avertisset, abdidisse in ea Pernassi parte, quæ maxime esset arboribus condensa: Lupum vero, in dormientem impetu facto, illum occidisse; ac deinde quotidie cum ululatu solitum intra urbem penetrare; id cum non nisi divinitus fieri existimare homines cœpissent, feram sequuti, aurum sacrilegio ereptum repererunt, & ad rei memoriam lupum ex ære dedicarunt. Hucusque Pausanias, qui causam templi, quod Argis Apollini, Lycio nuncupato, dicatum est, in Corinthiacis asserens, cum Danaus, inquit, Argos venisset, de regno cum Gelanore, Sthenelæ filio contendit; atque cum eorum uterque ad populum multa, & ea maxime probabilia, & juri consentanea dixisset, neque omnino, quæ Gelanor assererat, minus æqua viderentur, causa ampliata est in crastinum. Postero die prima luce in boum gregem, in pomerio pascentium lupus imperum fecit; atque is taurum ipsum, gregis ducem adortus est: visum est Argivis, Gelanoris cum tauro, cum lupo esse Danaï aptissimam convenientiæ rationem: quod scilicet uti lupus animal est homini minime familiare, sic propemodum ad id temporis nulla fuisset Danaus Argivorum usus consuetudine: quare, cum taurum lupus confecisset, è re nata Argivi Danao imperium adjudicarunt. Tunc Danaus lupum ab Apolline immisum interpretatus, Lycii Apollinis ædem dicavit (λύκος enim Latine lupus vertitur) Pro æde basis est, in qua incisa est tauri & lupi pugna: incisa etiam & virgo, quæ lapidem in taurum mittit; Dianam eam virginem nominant. Corvus quinetiam Apollini est dicatus; nam, ut Martianus refert, Apollo divinandi peritia præditus esse creditur; corvus autem instinctu quodam naturali pluviam, serenitatemque prædicat, voce quandoque clara, quandoque rauca utens, quemadmodum ex Virgilio in Georgicorum libris, ubi de tempestatum signis agit, discere possumus.

us,
cit :
cut
co-
que
eo-
cta-
ctos
nat ;
s in
à
re-
ool-
ho-
e in
ero,
n u-
iffi-
erc-
ias,
est,
gno
ad
ne-
am-
po-
du-
esse
imal
fuis-
con-
slu-
tavit
tau-
Dia-
nam,
cor-
icit,
irgi-
offu-
mus.

Imago. 8.

mus. Putatur etiam corvus multa alia prædicere solere; quare eo antiqui plurimum in augurandi arte usi sunt: jure ergo Apollini minister est attributus, quod Ovidius de eo narrat: idemque dicit, Apollinem cum cæteris Diis cum in Ægyptum, ut manus Typhonis evaderet, profugisset, in corvum se vertisse. Eidem & cycnum addiderunt, ut hoc diem significarent, quem nobis solis præsentia efficit; sicuti absentia noctem, corvo similem parit. Sentiunt aliqui, nullam avem magis Apollinis naturæ respondere Cygno: is enim suo candore Solis lucem refert, cantu suavissimum efficit concentum, quem & Apollo lyra efficere creditur: idem & mortem sibi præfigit, cum enim est morti propinquus, dulcissimè, si unquam, canit, vel quod naturæ quodam impulsu gestit, cum sciat, se brevi moriturum; vel quod tunc maxima sanguinis copia ad cor confluat, qua concalescens, dulcedine quapiam titillatum, ita suaves voces emittit. Non desunt, qui dicant, eo tempore cycnum flere potius quam canere, nam capitis pennæ altius infixæ cerebrum contingunt, qua ex re mors sequatur oportet. Pausanias scribit, Græcos Gallum veneratos esse, ut Apollini sacrum; is enim cantu mane Solis adventum annunciat. Fortasse etiam quod sæpe antiqui ex ejus cantu tempestivo faustarum rerum auguria capiebant, ex præmaturo autem, aut tardo contraria præfagebant; Ita enim Bæotii nobilem illam Leucæricam victoriam de Lacædemoniis reportatam præfenserunt, præcedenti nocte tota gallis concinentibus, nam gallus à rivali victus, conticescit, & aliquo se abdit, in aliorum se conspectum dare non audens: cum victoriam reportarit, præ lætitia gestit, cantuque ubique suam victoriam prædicat. Homerus eadem Apollini Accipitrem dicatum vult, quem velocem Apollinis nuncium appellat, cum narrat, Telemachum dum Ithacam reverteret Accipitrem vidisse, qui Columbam dilaniaret; ex quo faustum omen suscepit, se domum à procis brevi liberaturum Ægypti sub accipitris symbolo Osirim, qui apud eos est Sol, intelligebant, cum quod hæc avis acutissima est oculorum acie, tum quod citissime volat, eum Ægyptii divinis honoribus prosequerentur (quemadmodum Diodorus siculus refert, cum belluas quas Ægyptii numinum loco haberent recenset) cum alias ob causas, tum præcipue quod præcise temporibus accipiter ex ignotis regionibus, Thæbas (quæ erat Ægypti primaria urbs) ad Sacerdotes librum rubris literis conscriptum attulit, in quo sacrorum ritus continebatur. Hinc factum est ut sacrarum rerum scriptores apud eos pileum rubrum, una cum accipitris ala gestarent; Porphyrius in libro de abstinentia ab animalibus, Apollini inquit, apud Ægyptios Accipitrem, Scarabeum, Arietem, atque Crocodillum præ cæteris Diis attributum. Sed & Egyptii Solem pingebant juvenili acrotunda facie, eumque in navi collocabant, quam Crocodillus ferebat; per navigium motum ejus in humido significantes;

Cycnus Apollini sacer.

Gallus Apollini sacer.

Accipiter Apollini dicatum.

Pileum rubrum quoniam apud Ægyptios gestarent.

Solis in navi.

per Crocodillum vero aquam pluviam, cujus causa soli tribuitur, ex qua noxia quæque salutaribus suis radiis Sol secernit. Hæc Eusebius scribit. Jamblicus autem cum de Ægyptiorum mysteriis loquitur, Ægyptios inquit, cum Deum in navem imponunt, tamquam ejus gubernaculis præpositum, primam omnium causam intelligere, quæ orbi universo moderetur, quæque immota manens, superne secundas causas, serie quadam inter se aptas, per easque mundum universum movet, perinde atque navicularius temone leviter tacto, navim totam quo vult movet; Martianus eum suam Philologiam ad solis orbem introducit, eam dicentem facit, se ibi navim cernere quæ diversorum sententiis gubernata, huc illucve, prout naturæ impetus fert, impellitur; eandem flammis universam conflagrare, pretiosissimis mercibus esse onustam, septem ei fratres præesse; leonem in malo, & crocodillum extrinsecus esse depictos; intrinsecus lucis fontem coercere, quam occultis quibusdam viis per universum orbem diffundat. De Scarabeo apud Eusebium legitur, Ægyptios plurimi eum fecisse, & tamquam expressam Solis imaginem coluisse: Nam scarabei omnes sunt masculi, ut Alianus testatur: quare milites Ægyptii anulos, in quibus ejus effigies esset insculpta, induebant, ut eam spectantes, foeminea mollitie deposita, ad masculam virtutem excitarentur. Scarabei ita sibi sobolem comparant: suum semen in sterco effundunt; ejus segmenta rotundant, quæ viginti & octo dierum spatio pedibus versant, donec abunde concalescunt, vita informantur: hincque recentes scarabei existunt. Sol quoque suam virtutem in terras effundit, eas assidue versat; in orbemque se torquens, efficit ut Luna singulis mensibus intovetur, quo tempore scarabeus quoque sibi prolem surrogat.

Scarabeus
plurimi ab
Ægyptiis
fatus.

Non solum apud antiquos sua cuique Deo animalia erant sacra, sed & arbores dicabantur. Quare Laurum Apollini attribuerunt, ex quaserta ac coronas ei conficiebant; vel ut ad fabulam Daphnes, quam is adamabat, in laurum conversæ alluderent; aut quod laurus divini nescio quid in se contineret, cum in prunas conjecta, futura præfagere videatur, fausta quidem, si magnum ex se strepitum edat: infelicia, si nullum, aut parvum. Multi apud veteres sibi persuadebant, fore ut, si quispiam cubiturus, lauro sibi tempora vinciret, in somnis videat ejus rei, quam scire cupiat, veritatem. Videntur præterea in lauro ignis semina latitare; nam ea hederæ adfricata, perinde atque silicii Chalybs, ignem emittit; in quo quidem Solem adumbrat. Quia vero laurus Apollini erat sacra, ea poetæ, qui sub illius tutela erant, coronabantur. Imperatores etiam eadem se exornabant, ea fortasse de causa, quod hæc arbor è cælo minime tangeretur. Quamobrem Tiberius Imperator, cum cælum fulgurare cerneret, statim lauro caput cinxisse legitur, ita

Laurus sacra
Apollini.

it,
n-
o-
e-
m
ue
ia-
it,
re,
on-
ef-
cus
or-
uri-
am
ptii
pe-
tur.
nt ;
ver-
ntes
eas
gulis
fur-

d &
a ac
t, in
con-
dem,
Multi
sibi
tem.
cata,
dum-
ntela
rtasse
erius
gitur,
ita

COLEBANTUR IMAGINES.

31

ta se a fulmine factum tectum credens. Kalendis Januarii iis qui magistratum iniissent, Romani lauri folia offerebant, ut illis muniti toto anno valetudinem tuerentur; nam plurimum hæc arbor ad sanitatem conferre vulgo existimabatur, cui Apollo præerat: idemque medicinæ inventor habebatur (ut inferius in Æsculapio videbimus) nam cœli temperatio, quæ nostris corporibus magnopere prodest, à sole efficitur. Apollinem Ægyptii hieroglyphicis literis describere volentes, sceptrum effingebant, ejus in vertice oculum imponentes, quem interdum Jovis oculum appellabant: hoc innuentes, cum cuncta cernere, eundemque universam summa cum justitia administrare; sceptrum namque regni est symbolum: Homerus quoque sæpe scribit, Solem omnia cernere, atque audire. Quare apud Spartanos Apollini statuam, quæ quatuor aures, totidemque manus haberet, positam legimus: quod aliquando ea forma pro ipsis pugnantem, se præbuerit cernendum: sed fortasse quatuor aures prudentiam, quæ ex Apolline manare putatur, significat; prudens enim in loquendo est tardus, sed ad audiendum aures semper apertas habet: quare apud Græcos proverbio quodam admonemur, ut eum, qui quatuor auribus est præditus, virum scilicet prudentem, audiamus. Apuleius, Solem cuncta videre asserit, cum inquit, in Thessalia fuisse striges, quæ, ut suis præstigiis aliquid ad se averterent, eo se insinuabant, ubi cadaver fuisset, ita latenter, ut ne à Solis quidem oculis cernerentur; perinde atque minime fieri, aut vix possit, ut aliquid Solem lateat. Phœnices lapidem nigrum ad basin orbiculatum atque latum, paulatimque in acumen vergentem, quem cælitus ad se demissum jactabant, verum solis simulacrum habebant, quod divina, non humana arte esset effictum. Ab hoc forma non discrepabat (nam de colore non ausim asseverare, cum Pausanias, qui rem narrat, nihil de eo meminerit) lapis quidam, Pyramidis speciem referens, quem Megarenses sub Apollinis nomine colebant. Et apud Præones (sicuti Alexander Neapolitanus lib. IV. cap. XII. refert) didicus brevis, longo ligno appositus pro sole habebatur. Lactantius Statii interpres scribit, maximum apud Persas Deorum solem extitisse, quem in quodam antro venerabantur. Eum figurabant Leonis rictu, cum thirara, utraque manu tauri cornua premente, Leonis caput; Solem maximam tui vim habere innuit, cum ad Leonis signum pervenerit, aut cum inter cætera sidera eodem loco atque leonem inter belluas numerari. In antro degit, cum ob Lunæ oppositum, à nobis minime conspicitur, Luna vero quæ Vaccæ similitudinem gerit, ob eas, quas inferius suo loco rationes afferemus, cornibus ab eo tenetur, ut eam sapius à sole lumine privari, cum scilicet Lunæ defectus accidit, cogique quodammodo, solis vestigia persequi intelligamus. Nonnulli arbitrantur id ad Persarum sacrorum ritus referendum; apud quos nemo Apollinis sacris initiabatur, qui prius suæ virtutis, ac patientiæ quodam

Apollo medicina Dei.

Jovis oculus.

Sol cuncta cernit.

Apollo quatuor ascribitur prædique.

Solis imago.

Imago g. a.

in

Boves Apollini grati. in antro specimen non dedisset. Patris quæ sunt in Achaja, ut Pausanias Lib. VII. refert, Apollinis nudum est ex ære signum, pedibus tantum calceatis; quorum altero bovis calvæ insistit. Delectatum vero bobus Apollinem in hymno, quem in Mercurium fecit, docet Alcæus, boves ereptas Apollini à Mercurio memorans, sed ante Alcæum versibus suis prodidit Homerus, certa mercede Laomedontis armenta Apollinem pavisse: idemque ita loquentem Neptunum facit:

Ipse ego Trojanam vallabam mœnibus urbem

Tam latis pulchrisque, ut inexpugnabilis esset:

At tu Phœbe, boves carumas tunc pastor agebas.

Nulla autem gratiori Apollini victima litabatur, quam bove. Quare Charystii ex Eubæa bovem æncum Apollini statuerunt de Persica victoria. Quod illuc refert Pausanias in Phocicis, quod, Barbaris è Græcia pulsus, & alias fortunas incolumes habuerunt, & libero solo terram arare potuerunt. Itaque Plutarchus causas asserens, cur Theseus in nummo bovem exprimendum curarit, hoc inquit, eum voluisse populos suæ fidei creditos agriculturæ admonere, ad eamque clam excitare Ægyptii bovem pro Osiride colebant, eum solis loco habentes, talique specie credentes post mortem visum: Hunc enim Typhon frater interfecerat, quod ei invideret ob eximios honores decretos, quos sibi egregiis artibus à se inventis, ac Ægyptio populo traditis commeruerat; Eum ergo Ægyptii Apin, quem bovem lingua nostra dixeris, appellarunt. Sed sunt qui arbitrentur, bovem ab Ægyptiis maximo in honore habitum, quod Osiris ejusque uxor Isis ita sanxissent, idque ob maxima eommoda, quæ in mortales à bove ratione agriculturæ dimanant: Neque ejus effigie contenti belluam quoque vivam venerabantur; quam nec diu vivere patiebantur; post paucos enim annos eam præcipitem in fluctus agebant de cujus morte publicus luctus celebrabatur, passim omnibus sibi vestes atque capillos lacerantibus; iustitium tantisper edicebatur, donec alius bos esset inventus: non enim omnes boves aut vituli (ita eum Herodotus vocat) Deo Api subrogando erant idonei; Sed ex vacca primo partu editum, seligebant, (eam splendore quodam, calitus emisso gravidam effectam jactabant) totum nigrum, nisi quod macula alba, eaque quadrata esset in fronte aspersus? in dorso aquilæ signo esset insignitus; lingua aut palato signum nigrum haberet expressum, quod scarabeum fortasse representaret; cauda puplici pilo esset contacta. Hanc Ægyptij belluam nacti, publica omnes læticia gestiebant, eamque sacerdotibus maxima cum veneratione, diuinisque honoribus, quales numina decent, custodiendam tradebant? a qua & oracula hoc modo petebant: scœnum, aut fruges porrigebant? quas si bos ille statim arripuisset; fausta omnia euentura sibi Persuadebant? sin renuisset, alia omnia potius.

Apin

Apim interdum Memphi se videndum præbere dictabant: quare festo
 dies, eius visioni dicatos maxima cum religione colebant. Sed Cambyfes
 Perfarum Rex, qui Ægyptum sibi subegerat, cum ex bello Ammonico,
 infeliciter sane à se gesto, Memphim reuenteretur, populum publica
 læticia prædicta festa celebrantem forte offendit? quo spectaculo per-
 cussus (nihil enim de solemnitate more didicerat) confestim ex primariis
 aliquot interficiendos iussit, eorum excusationem non accipiens, sacrorum
 suorum ritum ita ferre dicentium, suspicans potius, publicum gaudium susce-
 ptum ex clade, quam ab hostibus reportasset; cum sciret se populo esse exo-
 sum: nam quod ad Apidis speciem pertinebat, negabat posse fieri, ut illic
 Deorum aliquis, se inscio perveniret. Cum vero Sacerdotes in eo insiste-
 rent, Apim maximum Deum esse visum, asseverantes, iussit, ut statim hunc
 ei Deum videndum exhiberent; qui maxima cum pompa prædictum bovem
 ad Regem adducunt; quem cum Cambyfes esset intuitus, illorum super-
 stitione irrita, ac, gladio stricto, jugulavit; & ad Sacerdotes, reliquosque
 Ægyptios, ibi præsentem conversus, Sunt, o hominum nequissimi, inquit,
 ita carne ac sanguine Dii coagmentati, ut plagis, ac vulneribus sint obnoxii?
 hic est vobis profecto Deus maxime dignus. Sed efficiam, ne mihi verba de-
 disse, vobis operæ pretium fuerit. Statimque Sacerdotes virgis cædendos
 curavit, ac publico edicto cavit, ne quis festum diem celebraret; quod qui
 secus fecerit, is capite plecteretur. Hæc narrat Herodotus. Sed Augustinus
 lib. XXXII. de civitate Dei ita de Api scribit; Apis rex Argivorum,
 navibus transvectus in Ægyptum, cum ibi mortuus fuisset, factus est
 Serapis, omnium maximus Ægyptiorum Deus. Hominis autem hujus,
 cur non Apis etiam post mortem, sed Serapis appellatus sit, facillimam
 rationem Varro reddidit: quia enim arca, in qua mortuus ponitur, quod
 omnes jam *σαρκοφάγος* vocant, *σαρδα* dicitur Græce, & ibi venerari eum
 sepultum cœperunt, priusquam templum ejus esset exstructum, velut *σάρδα*
 primo; deinde, una litera (ut fieri solet) commutata, Serapis dictus est.
 Constitutum est etiam de illo, ut quisquis eum hominem fuisse dixisset, ca-
 pitalem penderet pœnam. Et quoniam ferè in omnibus templis, ubi cole-
 retur Isis & Serapis, erat etiam simulacrum, quod, digito labiis impres-
 so, admonere videretur, ut silentium fieret (is erat Harpocrates) hoc
 significare idem Varro existimat, ut taceretur, homines eos fuisse. Ille au-
 tem bos, quem mirabili vanitate decepta Ægyptus, in honorem ejus de-
 licis affluentibus alebat, quoniam eum sine iarcophago vivum veneraban-
 tur, Apis, non Serapis vocabatur. Præter bovem Ægyptii ut numina,
 habuerunt belluas quoque non paucas, ut Hircum, quemadmodum Jole-
 phus in libris contra Apionem refert, Cynocephalum, de quo dicitur, cum
 de Mercurio agemus, & Crocodilum, quem non aliter Cleomenem Alexandri

*Cambyfes
 Apim occi-
 dit.*

ducem tractare voluisse dicunt, atque Cambyfes Apim tractarit; is enim cum illac transfret, ubi Crocodilus pro numine colebatur, cum audisset, quemdam ex suis famulis ab hujus generis bellua vehementer laesum, omnibus ad se accersitis sacrificulis, vehementer de eorum Deo est conquestus, qui ultro se injuriis appetisset, nullo prius damno accepto; pœnasque de eo se sumpturum, est comminatus. Quare post crocodilorum venationem instituit. Sed tamen minæ nullum habuerunt eventum; Cleomenes enim maxima pecuniæ summa sacerdotibus emunctis, quasi Dei sui contumeliam, atque adeo necem redemerunt, ab incepto destitit. Hoc Aristoteles in libris de Repub. refert, eorum exempla adducens, qui varios pecuniæ conficiendæ modos excogitarunt. Sed jam ad Apollinem revertamur, qui Nomii cognomen habuit, ex prædictis ejus muneribus, quæ maximo cum pastoricia arte consentiunt (quamvis etiam in fabulis sit, cum Admeti regis pecora pascit) Sol enim omnia pascit, quæ terra progenerat. Ex hoc fortasse stulta Æthiopum opinio, qui Africam ad mare australe incolunt, originem traxit, apud eos enim sunt prata quædam, in quibus omnium ferè animalium carnes assatæ ut plurimum reperiebantur; quo omnes passim confluebant, ut opipare sane epularentur ex iis, quæ etiam assata sponte a terra sine hominum labore solis virtute producerentur; Itaque is locus mensa Solis & divitum ædes nuncupentur, quo omnibus patet aditum ad edendum atque bibendum. Sed tamen Herodotus arbitratur, eas carnes noctu à Magistratibus inferri solere.

Apollo pastor.

Solis mensa.

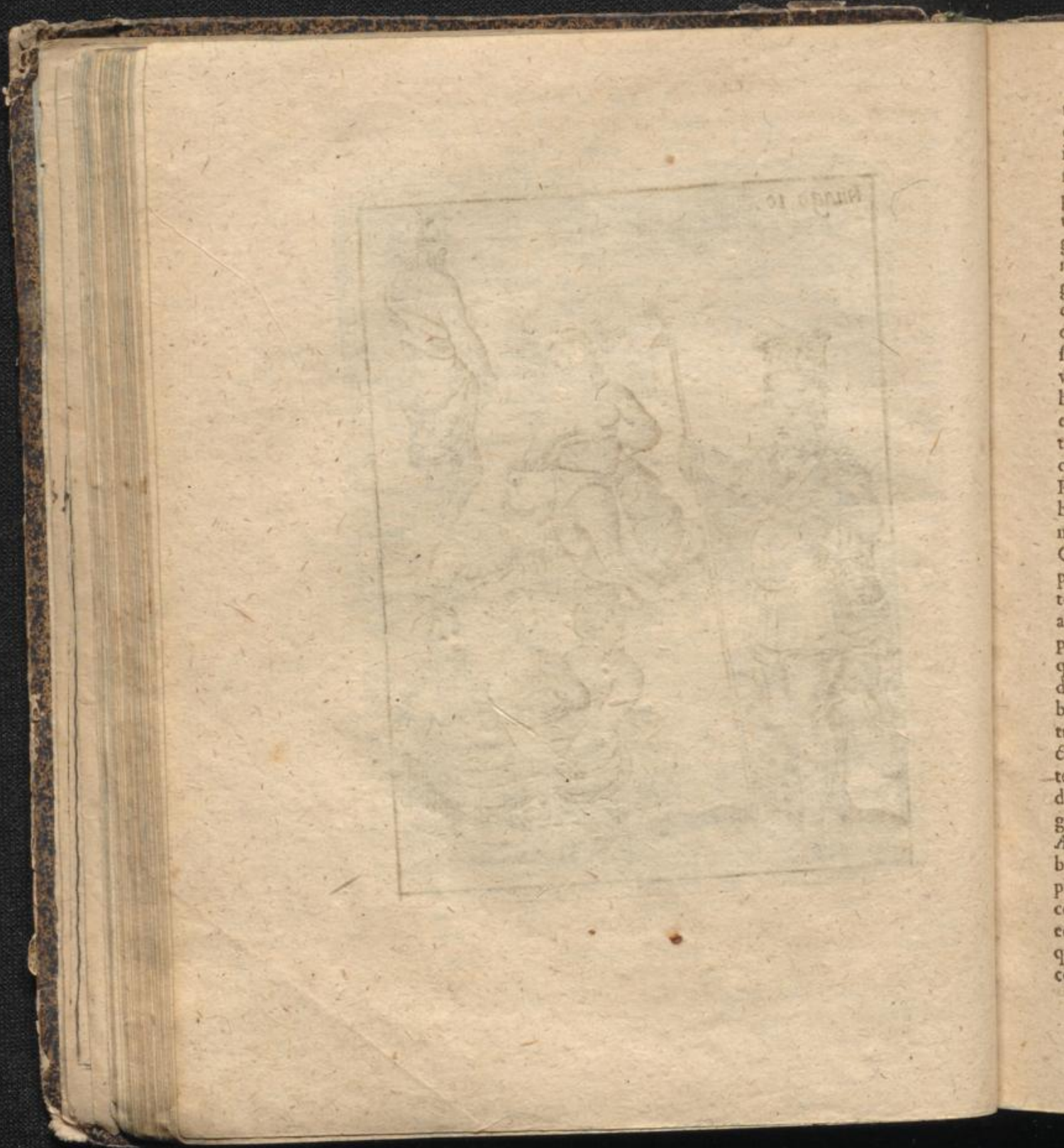
Apollinis simulacrum.

Expositio.

Assyrii ut Solis vires quas in rebus inferioribus exserit, exprimerent Apollinem promissa in acutum barba, eminente super caput calathio effinxerunt. Lucianus narrat, quosdam Assyriorum Apollinem barbatum effecisse, cæterosque qui cum imberbem repræsentarent, vituperantes; porinde atque Juvenilis forma aliquod sit imperfectionis argumentum, quæ procul à Deis est amovenda. Idem thorace aeneo erat indutus: dextera hastam tenebat, in cujus vertice Imaguncula quædam victoriæ erat; sinistra florem porrigebat; ex humeris pannus dependebat, in quo Medusæ caput, serpentibus circumdatum erat expressum; aquilæ propter expriment instare volatus: ante pedes Imago fœminea est, cujus dextera, levæque sunt signa fœminarum; ea cingit flexuoso volumine draco. Ita Macrobius lib. II. Saturnaliorum Solis simulacrum, quod erat Hierapoli, describit radios in terram superne jaci, barba demissa signat: Calathus aureus surgens in altum, monstrat ætheris summum, unde solis creditur esse substantia, hastæ atque lorice argumento imago adjungitur Martis, is enim Solis Virtutem atque efficacitatem nobis ponit ob oculos: Victoria testatur cuncta submitta hujus sideris potestati; floris species florem rerum protestatur,

him
let,
ni-
us,
de
io-
nes
on-
Ari-
rios
ver-
que
um
rat.
in-
s o-
nes
onte
ocns
nsa
den-
no-
rent
xe-
ffe-
pe-
que
tera
fimi-
luse
pri-
eva-
cro-
icri-
reus
ffe
enim
fla-
pro-
atur,

t
c
i
r
t
s
n
s
a
c
f
v
b
c
t
g
P
b
n
C
p
to
al
p
q
d
b
r
G
to
d
g
A
b
p
co
eo
q
co

testatur, quas hic Deus infeminat, progenerat, nutrit, fovet, maturatque: Species foeminea terræ imago est, quam Sol desuper illustrat: quod idem quoque Assyrii (quemadmodum Macrobius inferius eodem in libro recenset) maximi apud se Dei simulacro, ostendunt, quem ipsi Adad appellant. Huic subjungunt Deam nomine Atargatim, omnesque potestatem cunctarum rerum his duobus attribuunt, Solem, terramque intelligentes: Simulacrum Adad insigne cernitur radiis inclinatis; quibus monstratur, vim cœli in radiis esse Solis, qui demittuntur in terram. Atargatis simulacrum sursum versum reclinatis radiis insigne est, monstrando radiorum vi, superne demissorum enasci quæcunque terra progenerat, sub eodem simulacro species Leonum sunt, eadem ratione terram esse monstrantes, qua Phryges finxerunt matrem Deum, id est terram, leonibus vehi; ut in ejus imagine inferius docebimus. Signa duo æque foeminea, quibus ambitur, hylem, naturamque significant confamulantes: & draconis effigies flexuosum iter sideris monstrat: aquilæ propter altissimam velocitatem volatus, altitudinem solis ostendunt: addita est Gorgonea vestis, quod Minerva, quam hujus præsidem accipimus, solis virtus est; sicut & Porphyrius testatur, Minervam esse virtutem solis, quæ humanis mentibus prudentiam subministrat: nam ideo hæc Dea Jovis capite prognata memoratur, id est, de summa ætheris parte edita, unde origo Solis est. Quod autem apud veteres Solis aliquæ virtutes per Martem significarentur, præter ea quæ paulo ante ex Macrobio retulimus, & alia quæ inferius in Marte demonstrabimus; fidem quoque facit ingens quoddam simulacrum, cujus altitudo ad triginta cubitos pervenit: quod Pausanias in quadam Laconia parte refert, Apollini positum: hæc statua perquam antiqua videbatur, eoque tempore exsculpta, quo nondum homines artem earum fabrefacendarum callerent; nam ante Dædalum, qui omnium primus statuarum membra cœpit distinguere, ut Suidas est auctor, statuarii rudes ac informes statuas effingebant. Hæc igitur, nisi quod caput, manus, atque pedes distinctos haberet, cætera omnia columnæ instar erat: galea caput habebat connectum; altera manu arcum, altera hastam gestabat, quæ Martis proculdubio sunt insignia: quamvisque eisdem Minerva sit insignita; tamen longo diversam esse rationem, cum ad ejus imaginem pervenimus, ostendetur. Egyptii variis modis Solem adumbrarunt; inter quos hic refertur à Macrobio: Erat simulacrum cujus caput erat semirasum, dextera enim pars capillis contegebatur; hoc eo spectabat, quod Sol à natura nunquam ita recedit ut nihil suis in eam radiis virtutis influat: capilli ipsi designant, Solem eo etiam tempore, quo latitat, vim ad nos remeandi habere, perinde atque capilli, ubi semel abradi fuerint, iterum pullulant, cum eorum radices adhuc supersint. Eodem argumento significatur & tempus, quo angu-

sta lux est; cum velut abrafis incrementis, angustaque manente exstantia, ad minimum diei Sol pervenit spacium, quod veteres appellavere brumam, hanc à brevitate dierum cognominantes, id est, *ἄραχθ' ἡμέρας*, ex quibus latebris, vel angustis rursus emergens, ad æstivum hemisphærium tamquam enascens, in augmenta porrigitur; & tunc ad regnum suum pervenisse jam creditur. Iidem Ægyptii Solis simulacra pennata fingunt, quibus color apud illos non unus est: alterum enim carulea specie, alterum clara fingunt: ex his clarum superum, & caruleum inferum vocant: inferi autem nomen soli datur, cum in inferiori hemisphærio, id est, hiemalibus signis cursum suum peragit; superi, cum partem zodiaci ambit æstivam. Pennæ, maximæ Solis velocitatis sunt argumentum, ut Macrobius eodem libro exponit. Apud eosdem sub Serapidis nomine Sol intelligebatur, et si eum interdum pro Jove ponebant. Statua est hujusmodi: ejus capiti modium infigunt, omnibus in rebus mensuram esse adhibendam innuentes. Suidasque refert, juxta aliquorum sententiam, illa eos effigie Nilum adumbrasse, qui modio illo, ac baculo, quo ad mensurandum utimur, docere velle videbatur, suas aquas certa quadam mensura Ægyptum tegere oportere, ut eam fecundam redderent. Huic simulacro, ut Macrobius etiam libro primo Saturnaliorum narrat, Signum tricipitis animantis adjungunt; quod exprimit medio eodemque maximo capite Leonis effigiem; dextera parte caput canis exoritur, mansueta specie blandientis: pars vero latera cervicis rapacis lupi capite finitur: easque formas animantium draco connectit volumine suo, capite redeunte ad Dei dexteram, qua conspiciatur monstrum. Ergo Leonis capite monstratur præsens tempus; quia conditio ejus inter præteritum, futurumque actu præsentis valida, feruensque est: Sed præteritum tempus Lupi capite signatur, quod memoria rerum transactarum rapitur, & auferitur. Item canis blandientis effigies futuri temporis designat eventum, de quo nobis spes licet incerta, blanditur. Idem quoque Deus Alexandria in templo libi dicato, statuam habebat, quæ ex omnium metallorum genere atque lignorum erat coagmentata; eademque ita erat ingens, ut manibus utraque sani latera contingeret; è regione quædam tenebrella erat ita efficta, ut Sol exoriens, per illam suis radiis simulacri caput feriret. Hincque populi opinio nata est, Solem mane Serapim invisere, atque osculari. *Imago. 112.* Thebis quoque in Ægypto in delubro, quemadmodum Plinius lib. XXXV. scribit, erat Serapis ut putabant, Memnonis statuæ dicatus, ex basalte, ferrei coloris atque duritiæ, quem quotidiano Solis ortu contactum radiis crepare dicebant. Sed qui Solem melius nobis ob oculos statuat, ita ut omnium temporum vicissitudinem ab eo profluere cernamus, equidem Martiano Capella esse abitor neminem, nam is lib. Prima

Imago. 71

a,
n,
a-
m
in
or
n-
m
is
a,
ro
un
m
as-
ne,
vi-
ut
pro
mod
ar-
la-
aco
ici-
na
da,
uod
lan-
spes
libi
tque
is u-
effe-
cque
ulari.
XV,
falte,
Etum
fla-
erna-
s lib.
Prime

Imago. 12.

Primo Philologia Mercurium atque virtutem ad Phœbum proficifcentes facit, cum de Matrimonio inter se contrahendo consulturos; quem edito confidentem, arduoque suggestu offendunt, atque in conspectu quatuor urnulas adopertas, vicissimque alternis inspectionibus inundantem quæ diversa specie, metallisque sunt formata: Nam una ex ferro quantum conjici potuit, duriore, alia ex argenti fulgentiore materia, tertia liventis plumbi fusili robore videbatur: At vero propior Deo pellucens vitri salo renidebat, singula autem rerum quædam semina, elementaque gestabant: Nam flamma flagrantior, & ab ipsius cacuminis ex-nlata fomitibus ex ferri prædicta anhelabat Urna; quæ tamen vertex Mulciberi dicebatur. Alia etiam, quæ fuerat ex argenti materia, præferbat serena fulgentia, & vernantis cæli temperie renidebat: Hanc dicebant risunt Jovis. Illa vero metalli, gravioris plena undosa Hiemis atque algidi rigoris, nec non etiam priinarum: hæc Saturni vocabatur exitium. At vero salis resplendentis, atque ad ipsius Dei dexteram sita aeris totius seminibus erat referta, hanc Junonis ubera memorabant, ex his igitur urnis Deus alternatim, quantum dispositis sat erat, hauriebat; nam quoties orbi complacito vita, is Spiritus salubres ministrabat auras, ex illa argenti clementia aeris haulti permiscens semina temperabat. Cum vero pestem diram commeritis mortalibus minabatur, aeris similiter anhelos ignes aut torpentis frigoris venena miscebat, & in affligendum meare cogebat orbem. Ex his Martiani verbis manifeste patet, temporum anni diversitatem ex Sole, ut alias diximus, proficisci, aerem vero subinde ejusdem virtute varias, induere qualitates ex quibus alias alii apud nos effectus, quandoque salutare, sæpe perniciosi existant oportet. Quare optimo jure Poetæ, Cyclopas ab Apolline interfectos tradunt, qui pro nebulis, aliisque aeris male affecti qualitatibus capiuntur, eundemque Æsculapii Patrem volunt ex quo Hygæa, quæ sanitatem sonat, est orta: Nam ut Pausanias refert, se a quodam Phœnice didicisse, Æsculapius aerem nobis representat; qui à Sole ita noxis purgatur, ut nobis sit salutaris; quemadmodum & medici facere creduntur, qui sua arte vel ægrotis corporibus sanitatem afferunt, vel in sanis conservant. Itaque veteres Æsculapium ut medicinae Deum coluerunt, qui Epidauri Græciæ civitatis tutelaris Deus credebatur, quæ ob ejus insigne templum apud omnes erat celebris, quemadmodum Solinus scribit: Nam qui afflictæ suæ valetudini medicinam quærebat, ad illud sanum proficiscebatur, noctuque ibi cubans, in somnis, quid sibi factu esset opus, discerebat. Pausanias hujus Dei

*Vernula
Phœbi*

*Vertex Mul-
ciberi.*

*Imago 12. a.
Risus Jovis.
Exitium
Saturni.*

*Vbera Juno-
nis.*

*Apollo Cy-
clopas inter-
fecit.*

*Apollo Æscu-
lapii Pater.*

Æsculapius.

simu.

Imago 13. a.

Gallus Æ-
sculapio
sacer.Serpens Æ-
sculapio
sacer.Æsculapius
ut Romanus
advenit.

simulacrum, quod Epidauri erat, in Corinthiacis hoc modo describit, sedet in Solio, scipionem tenens, altera manu draconis caput premit, cane ad pedes decumbente; Imaginis hujus Festus Pompejus hanc affert rationem in Æsculapii tutela est Draco, quod vigilantissimum sit animal, quæ res ad tuendam valetudinem ægroti maxima est. Canes adhibebantur ejus templo, quod iis uberibus canis sit nutritus. Bacillum habet nodosum, quod difficultatem significat artis. Laurea coronatur, quod à Pausania omisium, Festus addit, quia ea arbor plurimorum sit remediorum. Sed hic Deus promissa ferè barba fuit effictus, ut superius à nobis, cum de Dyonisii Tyranni sacrilegio diceremus, est expositum, sed interdum & imberbis ostenditur, qualem Petrus Appianus libro antiquationum eum describit, nam Auximi, quod est Agri Piceni oppidum, Æsculapii signum marmoreum est hac forma exsculptum; indutus esse videtur subucula græcica, & amiculo succinctus; sinistra quidem in amiculi lacinia fructus nescio quos tenere videtur; dextera vero duos gallos continet; gallum enim ei ob vigilantiam, qua medicus debet esse præditus, antiqui & consecrarunt & sacrificare solebant. Quare Socrates, ut apud Platonem exstat, jam moriturus, testamento gallum Æsculapio legat, ita sapientissimus vis innuens, se lucis usuram, cujus est gallus nuncius, hoc est vitam divinæ bonitati, omnium morborum curatrici, quam Æsculapius designat, quæque divinæ providentiæ; ab Apolline adumbrata, est proles, restituere, a qua & mutuatio acceperat. Æsculapium Phliasii quoque (hi Peloponnesum incolunt) imberbem habuerunt; hujusmodi etiam, ut Pausanias refert, erat apud Sicyonios: nam in eorum Asclepiei vestibulo fuisse ait imberbem Æsculapium, ex auro, e boreque confectum, sceptrum dextera, sinistra vero manu domesticæ pinus pomum tenentem. Dicebant ipsum in draconis speciem ad se ex Epidaurorum mulorum bigis vectum; idque factum fuisse à Nicanora, scemina Sicyonia: adeo non Romanis tantum serpens Epidaurius est impertitus; qui (si Valerio Maximo, id libro primo referenti credimus) triennio continuo vexati pestilentia, cum finem tanti, ac tam diuturni mali nullum imponi viderent, cura sacerdotum inspectis Sibyllinis libris, animadvertunt, non aliter pristinam recuperari salubritatem posse, quam si ab Epidaurorum Æsculapio esset accersitus. Itaque, eo legatis missis, unicum fatalis remedii opem ab eo se impetraturos crediderunt. Nec sibi sunt falsi: nam ubi legati in templum ejus venerunt, is anguis, quem Epidaurii in modum Æsculapii venerabantur, per urbis celeberrimas partes mitibus oculis, & leni tractu labi cepit, triduoque maxima cum omnium admiratione conspectus, tandem ad triremem Romanam perrexit; paventibusque inusitato spectaculo navitis, eo conscendit, ubi Q. Ogulini legati tabernaculum erat, inque multiplicem orbem per summam quietem convolutus est, ac se Ro-

man

Romam perduci sivit, atque in Insulam Tyberis, ubi erat ei templum di-
 eatum, transavit; & adventu suo tempestatem, cui remedium quaesitus e-
 rat, dispulit. Quare non injuria Serpens in Æsculapii simulacro visebatur
 qui nonnumquam scipionem, quem gerebat suis voluminibus complecteba-
 tur. Hujus rei plurimæ esse possunt causæ, quæ ex Philostrato, Hygino,
 Eusebio, Plinio, Macrobio, aliisque nonnullis colligi possunt; ex quibus
 unam delegi, non quod ea sit visa omnium verissima, cum sit plane fabulosa,
 sed quod eam lepidissimam esse existimaverim. Ob insignia quædam opera,
 quæ in morbis vel desperatissimis curandis, ediderat, tam celebre apud
 omnes erat Æsculapii nomen, ut vultu vel mortuos ab inferis revocare posse
 crederetur. Quare Minos Cretæ Rex eum ad se accersitum jubet Glauco fi-
 lio jam mortuo vitam restituere: ad quod cum nec precibus nec promissis
 tentandum posset adduci; erat enim opus longe majus, quam ut homini
 Præstare liceret: Minos ad minas atque vim conversus, eum in carcerem
 conjecit, non emissurus, quoad reducem filium ex inferis stitisset. Hic
 ergo loco secreto inclusus, bacillum tenens manu, cum quid ageret, co-
 gitaret, dicitur anguis ad bacillum ejus arrepsisse: quem Æsculapius men-
 te commotus interfecit, bacillo fugientem sæpius feriens. Postea fertur
 alter anguis eodem venisse, ore ferens herbam, & in caput ejus imposuisse:
 quo factò, loco fugisse. Itaque Æsculapius usus herba eadem, Glaucum
 ab inferis excitavit. Ideoque Anguis semper Æsculapii Scipioni implicatus
 in omnibus fere ejus simulacris, quæ exstant videtur. Et ob hanc rationem,
 vel ob plurimas alias, quæ afferri possunt, angues semper in Æsculapii tute-
 la esse sunt crediti. Nam Epidauri, ubi propriæ ejus erant quasi sedes,
 serpentes religiose colebantur, præcipue domestici qui hominibus sunt
 minime noxii: sed & Corinthi in ejus fano angues alebantur, ad quos ne-
 mo auderet accedere, verum, cibo ad templi fores relicto, recedebant. In
 agro etiam Corinthio alicubi inter multas Æsculapii imagines, quæ in pro-
 prio templo erant ei positæ, erat etiam quæ eum super anguem sedentem
 referebat, quem Arati matrem adumbrare dicebant, quacum Æscula-
 pius concumpens, eum genuerat. Hoc Pausanias scriptum reliquit; qui &
 in Bœoticis narrat, in quadam spelunca Bœotix, ubi sunt Ercynæ fluvij fon-
 tes, quædam fuisse simulacra stantia, quorum sceptris angues circumvolati
 erant: ea alij dicebant esse Æsculapij & Hygeæ, alij vero Trophonij, &
 Ercynæ; lucus enim, qui circa est, ab eo nomen sumpsit, & fluvius ab Ercy-
 na Proserpinæ focia est nominatus; cum non magis Æsculapio, quam
 Trophonio angues consecratos antiqui arbitrarentur, eos fortasse putantes
 tanquam oraculi nuncios, quod ex caverna edebatur, quam Antrum Tro-
 phonij dixerunt; ibi enim Trophonius diu delituit, futura prædicens, atque
 fame mortuus, ibidem esse sepultus; Sed post mortem majori quam vivus
 est

*Fabula de
 Æsculapio.*

*Angues in
 Æsculapii
 tutela.*

*Trophonii
 antrum.*

*Trophonii
oraculum.*

est honore affectus ; præcipue vero, quia mortuus adhuc non cessavit ora-
cula profundere, vel quod ejus genius ibi permaneret, vel quod in ejus lo-
cum daemon aliquis successisset. Quoad oraculum pertinet, observaba-
tur ritus hujusmodi. Vbi statuisset quis in Trophonii antrum descendere,
primum, dierum certo numero erant ei Trophonii manes placandi; post qui-
busdam piaculis expiatus, in Ercyna, ad amnis fontes ducebatur: sunt vero
duo inter se proximi. Bibenda illic erat Lethes, quæ dicitur aqua, quo
cunctorum ei, quæ memoria complectebatur, oblivio contingeret: Mne-
mosines deinde, id est, Memoriae aquas potabat, quominus ea, quæ intra
ea penetralia vidisset, è memoria effluerent: his perfectis ad oraculum
progrediebatur, tunicam indutus lineam, ac teniis incinctus, foliis popu-
laribus in pedes inductis: is, humi procumbens, melle subactas offas tenens,
pedes prius in cavernulam illam immittebat; mox genua properabat ad pe-
des adjungere: statim reliquum corpus ad genua contractum, eodem pro-
pe modo, quo si maximi, & concitatissimi amnis aquarum vortice correptum
fuisset, intro abripiebatur. Qui intra penetrale descendissent, futura non
uno, & eodem cognoscebant modo, ex visis alius ex auditis alius id con-
sequebatur. Per easdem fauces patebat omnibus reditus, in pedes vero re-
trogredebantur, Consultorem a Trophonio reversum sacrificuli in solio
collocabant, Mnemosynes vocato; ab eo percontabantur quæcunque vel
visa, vel audita reportasset, qui ea inscripta referebant. Facile credide-
rim eos, qui illuc descendissent, in maximas angustias fuisse redactos;
pauci enim inde reversi postea sunt visi risisse. Multa alia præterea de
hoc antro ibidem Pausanias refert, ut qui illud inviserit? quæ ego, bre-
vitati consulens, omitto; & hoc quicquid attingi, feci, ut ostenderem
quis Trophonius esset, eique non minus quam AEsculapio Serpentes
consecratos fuisse. Cicero de Natura Deorum, multos esse Mercurios
asserit, quorum vnum dicit subterraneum, eundemque & Tropho-
nium esse. Angues apud veteres sanitatis signa erant, nam, sicut an-
gues, vetustis positus exuviis, innouantur, ita & homines, sanitate re-
euperata, restaurari quodammodo videntur. Ideoque Salus effingebatur
ab antiquis mulieris forma, in folio sedentis; pateram tenentis, penes
quam ara erat, aræ anguis inuolutus, caput attollens. Porro & Antio-
chus, qui cognominatus est Soter, cum adversus Galathas pugnaret, nec
satis pro voto res succederet, essetque in discrimine, vel vidit, vel vidisse si-
mulavit per quietem, ut militum animos spe erigeret, Alexandrum Magnum,
qui moneret, ut Sanitatis signum proponeret, idque pro tessera tribunis
daret, eorumque vestibus insueret; ea re fore, ut victoria Potiretur. Vnde
etiam hujus rei signum in veteribus Antiochi nomismatibus adhuc cernitur. Est
autem triangulus triplex, in vicem insertus, lineis quinque constans; in qui-
bus

*Sanitatis
symbolum.
Salutis i-
ma o.*

*Salutis si-
gnum.*

COLEBANTUR IMAGINES.

bus græce YTIIEIA, latine Salus inscribitur Id erat Æsculapii filia: nomen, ut supra dixi, cui vna cum patre divini ab antiquis honores deferrebantur; statuæque ambobus conjunctæ ponebantur, ut paufanias in Corinthiacis refert, de Æsculapij simulacro, quædam in parte Corinthii agri existente, cujus sola se facies, manus, & imi pedes ostendebant partes cæteræ lanæa tunica, & pallio velabantur. Eodem fere habitu erat prope Hygeiæ signum, neque enim

illud facile conspiceres; velatum enim undecumque erat partim comis, quas Deæ mulieres detonderant, partim vero Babylonicæ vestis laciniis. Sed jam ad Solem revertamur, cujus radij cum eam vim habeant, ut aerem purum reddant, efficiunt quoque, ut uberes terra fructus proferat, quo fortasse Troadis quidam incolæ alludentes Apollini Sminthio statuam posuerunt, quæ sic a muribus quos pede premit, est cognominatus, mures enim apud eos Sminthes dicebantur. Causa varie proditur: Crinis fuit Apollinis sacerdos, is cum Dei sacra neglexisset, à terrestribus muribus agrorum fructu est privatus: quo damno ille commotus, cum ad bonam frugem rediisset, Apollo mures sagittis confecit; nam mures aliaque hujusmodi animalcula, ex terra putrefacta, æreque male affecto existunt: hinc fit, ut segetes à muribus corrolæ, fructum edere nequeant; nisi Sol suis radiis noxis humoribus dispulsis, has pestes sustulerit, terræque vim ad fructus proferendos tribuerit. Sunt qui putent de Apolline Sminthio illud Plinij intelligi: Fecit Praxiteles Apollinem puberem, subrepenti lacertæ coninus sagitta insidiantem, quem Saurocto non, hoc est lacerticidam vocant. Alia quoque affertur ratio, cur Apollo Sminthius vocaretur, murisque species cum eo affingeretur; quæ est hujusmodi: Teucris è Creta profectis, datum erat oraculum, ibi eos sedem posituros, ubi terrigenæ eos adorirentur: id circa Amaximum, quod est Troadis oppidum, dicunt contigisse, maximamque agrestium multitudinem murium noctu exortam, quicquid armorum, & utensilium ex corio invcnisset, corrosisse, & Teucros ibi mansisse, ubi & templum Apollini Sminthio posuerunt, muresque, quos sminthas dicebant, maximo cultu sunt postea prosecti: sed & mures cicu-ros alebant, eisque victus publice præbebatur, atque infra altare, ubi debebant, latebras habebant. Apollinis autem simulacrum, ita apud eos erat effictum ut murem pedibus premeret. Hinc manifeste cernamus licet, statuas Diis positas, ut superius, attingi, sæpe ea præ se ferre, quæ homines ab iis impetrassent; itemque ita effectas, ut illa in memoriam revocarent, quæ sub eorum auspiciis prosperè sceleriterque aliqui gessissent, quod abunde ex Pausania discimus, cum infinita simulacra Apollini Delphico consecrata recenset; ex quibus duo potissimum ad id declarandum mihi sele-

Hygeia.

Apollo Sminthius.

Mures sacri hab. et.

F

gi: al-

*Caper æneus
Apollini di-
catus.*

*Asinus Apol-
lini dicatus.*

*Columba in
Apollinis
humero.*

*Equi Phœ-
bi.*

*Phœbi sur-
tus.*

*Phœbi co-
rona.*

gi: alterum est Caper æneus, Apollini à Cleonæis dicatus; cum enim faxissime in eos pestis grassaretur, responsum à Delphico oraculo reportarunt, ut caprum statim orto sole, sacrificarent, quo facto, peste sunt liberati: quare Delphos caprum æneum miserunt. Alterum est simulacrum Asini ænei, quod Ambraciota, quemadmodum Pausanius in Phocicis refert, Apollini Delphico consecrarunt, victis nocturna pugna Molossis: nam, cum in illos noctu insidias disposuissent Molossi, asinus, qui forte ex agro in oppidum agebatur, aellam infectans, cum multa lascivia vehementem ruditum sustulit: ipse etiam agaso per tenebras incondita voce inelamabat. Injecit ea res tantam Molossis trepidationem, ut statim insidiarum locum deterrerint. Eos Ambraciota, detecta fraude, noctu invadentes, praelio superarunt. Alexander Neapolitanus libro II. genialium dierum refert, statuam Neapoli Apollini dicatam, quæ præter alia hujus Dei propria insignia columbam in humero habebat infixam, quam Parthenope inspicere, ac venerari videbatur; hæc enim columba augurium sequuta, è Græcia profecta, in agro Neapolitano confedit: quippe cum nullam Coloniam sine consilio Deorum Græci transmitterent. Boetæ Phœbo, qui est & Apollo, quadrigam, qua veheretur, attribuerunt, equorum nomina ab Ovidio secundo Metamorphoseon recensentur, ita dicente;

*Interea volucres Pyrois, Eous, & Aethon,
Solis equi, quartusque Phlegon hinnitus auræ
Flammiferis implent.*

Martialis tamen duos tantum commemorat, his versibus;
*Quid cupidum Titana tenes? jam Xanthus, & Aethon
Frena volunt.*

Horum equorum nomina nobis Solis vim ob oculos ponunt, cum ejus currum trahere dicuntur; qui quidem aureus totus ab Ovidio ibidem describitur, nisi quod rotarum radii erant argentei; per currus juga Chrysolithi erant infixi, ex ordineque erant gemmæ dispositæ; quæ, cum solis lumine ferirentur, mirabilem ex se fulgorem emittebant. Quod Ovidius currui Phœbi adscripsit, id Martianus Capella lib. primo Philologiæ, multoque plura ipsi Phœbo attribuit, ita enim de eo dicit, Erat illi in circumducta fulgens corona, quæ duodecim flammis ignitorum lapidum fulgurabat: quippe tres fuerunt à fronte gemmæ, Lychnis, Asterites, & Ceraunos: alia sex ex utroque latere rutabant, quarum Smaragdus una, Scythis altera, Jaspis tertia vocabatur: inter quarum virorem fœta mari per lumina corrulcabat, fronti quædam interioris suavitas resplendebat, Hyacinthos, Dendrites, etiam Heliotropios utrimque compacti: qui lapides coloribus suis terra ratis temporum vicibus herbidabant: quos ei ad obsequium numinis recurrentis Ver dicebatur, & Autumnus munere contulisse. Post-

fa-
rta-
t li-
um
re-
am,
in
ru-
In-
efe-
era-
lea-
bam
ba-
lea-
rum
qua
ner-

cur-
feri-
foli-
folis
idius
mul-
alum
gura-
rau-
ythis
umi-
acin-
s co-
qui-
hisse,
este-

Imago. 14

I
H
t
n
fi
c
fi
c
a
fu
b
in
ti
h
p
h
b

Q
qu
int
Lu
ne
nu
ter
lav
ab
ille
Au

Posterior autem pars coronæ Hydatide, Adamante, & chrystallo lapidibus alligabatur; hos enim hiems undosa genuerat. Ipsi vero divi auro tinctam cæsariem, comasque crederes bractratas. Facie autem mox ut ingressus est, pueri ridentis, in incessu medio juvenis anhelii. In fine senis apparebat occidui, corpus autem ejus flammineum totum, pennata vestigia pallium coccineum, sed auro plurimo rutilatum. Sinistra autem manu clypeum coruscantem, dextera ardentem faciem præferebat, Calcei vero Imago. 14. n. similes ex Pyropo, non arbitror ulla hic opus esse explicatione; Imago enim clarior per se, quam ut nostram desideret explicationem. Quare ad aliam accedamus, quam Eusebius scribit, Elephantopoli, quæ est urbs Ægypti fuisse. Hæc humana forma erat efficta, caput arietis cum cornibus habebat, carulei erat coloris; qui cum maris sit proprius, quod humidum est, innuit, quemadmodum Eusebio videtur Lunam Soli conjunctam in Arietis Signo, maximam in regione inferiori humiditatem efficere. Verum hujusmodi ad astrologos rejicio; nam ad rem, quam mihi tractandam proposui, Astrologia imagines facere non videntur.

Sed jam Solis imaginibus finem imposuero, si prius ejus aliam affigiem huc adscripsero, quam Claudianus libro II. in Proserpinæ veste adumbrat, ejus carmina ita habent;

*Hic Hyperionio Solem de semine nasci
Fecerat, & pariter Lunam, sed dispari forma:
Aurora, noctisque duces, cunabula Thetis
Præbet & infantes gremio solatur anhelos,
Caruleusque sinus roseis radiatur alumnis.
Inualidum dextro portat Titana lacerto
Nondum luce gravem, nec pubescentibus alie
Cristatum radiis, primo clementior ævo
Fingitur, & tenerum vagitu despuit ignem.
Læva parte soror vitrei libamina portat
Vberis, & parvo signantur tempora cornu.*

Quod Thetis Solem dextera gestet, Lunam autem sinistra, Severianus, quemadmodum Janus Parrhalius in commentariis in Claudianum refert, intelligi vult, Deum, universi opificem Solem prius condidisse, postea Lunam, quam in extremo occidente collocavit, in adversa vero cæli regione Solem. At secundum Hyginum cæli dextera pars oriens, occidens sinistra nuncupatur, Sed tamen Hæthrusci aruspices (ut idem Hyginus refert) orbem terrarum duas in partes secundum Solis cursum diviserunt, dexteram appellaverunt, quæ Septentrioni subjaceat, sinistram quæ ad meridiem, non absurde dici quoque posset, Solem dexteram esse, & Lunam sinistram, quod ille longe majores vires quam hæc habeat. Atque de Sole hæc tenus, nunc ad Auroram, quæ est Solis veluti antecambulo, venimus, F 2 Au-

Aurora licet, Solem præcedat, ejusque nuncia habeatur; tamen non injuria Soli est à nobis postposita, quandoquidem illa ab hoc ortum trahat; Aurora enim à Solis radiis efficitur, cum primum ii nostrum hunc orbem mane illustrant, unde fit ut ab igne Solis aureo aer aurefcat. Ex quo, occasione sumpta, Poëtæ alii alias de ea fabulas confinxerunt, variis eam modis describentes, qui quidem ad rem nostram facere non videntur; quare eos tantum attingam, qui ad ejus imagines referri possint. Sed tamen nunquam me legisse memini, Auroræ, quamvis in Deorum album ab antiquis esset relata, ullam apud eos statuam positam; nisi forte quod apud Pausaniam exstat, Athenis ex argilla fuisse Auroræ simulacrum, Cephalum rapiens. Sed quomodo id esset effectum, mirum silentium. Quare ejus speciem abumbrare studebo ex iis, quæ de ea Poëtæ dixerunt. Homerus eam coma flava ac aurata, *χρυσὸς πορὸρ* id est, in aureo sedentem solis, vesteque aurata indutam facit. Virgilius in opulculis eandem roseis manibus dicit sidera dispellere. Ovidius fingit illam, cum Phæbus est ex oriente proditurus, cæli fulgentes portas patefacere, quæ recentibus rosis sint refertissimæ. Nonnulli facem ei tradunt, curruque vehi volunt, qui Pegaso alato equo trahatur, quem dicunt, eam à Jove impetrasse, post excussum ex eo Bellerophontem. Hoc eo fortasse refertur, quod tempus illud matutinum sit ad carmina pangenda commodissimum: nam Pegasus equus pede humum feriens, fontem Hippoerenem dictum effecit, qui postea a Musis est ita frequentatus. Homerus tamen illi in XXIII. Odyss. equos adscribit, Lam-pum, & Phaethonta. Aliqui fingunt Auroram primo mane fulgentem, e caelo existere, aerem puniceis rosis, & variorum generum floribus conspergere. Alii aliter ejus speciem describunt, ut eum colorem expriment, quem Solis radii summo mane efficiunt, qui quidem medius est inter flavum atque rubrum.

DE DIANA.

DIANAM veteres venationis Deam dixerunt, in ejusque tutela silvas ac lucos posuerunt, quod ea ab hominum consuetudine abhorrens, ibi vitam in venatione transegerit, quo melius virginitatem servaret; Quare ei Nymphæ habitum induerunt, in cæteris hujusmodi eam effinxerunt, qualem Claudianus nobis lib. II. de Raptu Proserpinae describit, his carminibus;

*At Trivialis specie, & multus in ore
Frater erat Phæbique, genas, & lumina Phæbi
Esse putes; solusque dabat discrimina sexus.
Brachia nuda nitens; leuibus projecerat auris.
Indociles errare comas, arcuque remisso,
Ocia nervus agit: pendent post terga sagittæ.
Crispator gemino vestis Corymbiacimila,
Poplite fusa tenus.*

Fluic

*Equus Au-
roræ.*